

QS ARCHEOLOGIE PATERSWOLDSEMEER

KRW-maatregelen Paterswoldsemeer

Waterschap Noorderzijlvest

29 MEI 2019

Contactpersoon

SUSAN DE JONG

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 264
6800 AG Arnhem
Nederland

EIMERT GOOSSENS

Senior KNA archeoloog

T 088-4261626

M 06-27062042

E Eimert.goossens@arcadis.com

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 33
6800 LE Arnhem
Nederland

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Plangebied en onderzoeksgebied	4
1.3	Doel van quickscan	6
1.4	Werkwijze	6
1.5	Wetgeving en beleid	6
2	QUICKSCAN	12
2.1	Verwachting en beleid	12
2.2	Bekende archeologische waarden	13
2.2.1	AMK-terreinen	13
2.2.2	Archis 3: Vondstlocaties	15
2.2.3	Eerder uitgevoerd onderzoek	18
3	CONCLUSIE EN ADVIES	19
3.1	Conclusie	19
3.2	Advies	19
	BRONNEN	20
	COLOFON	21

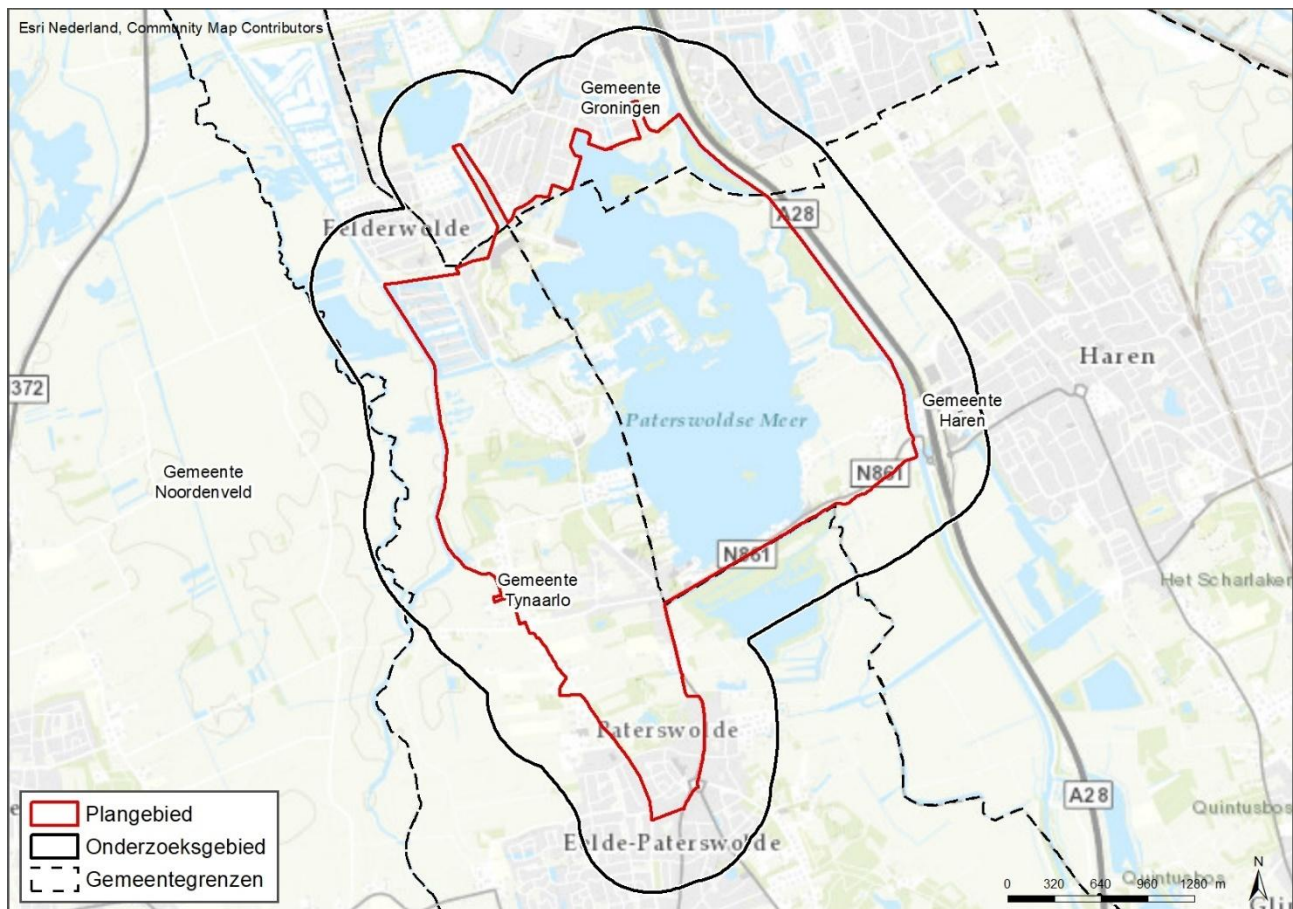
1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

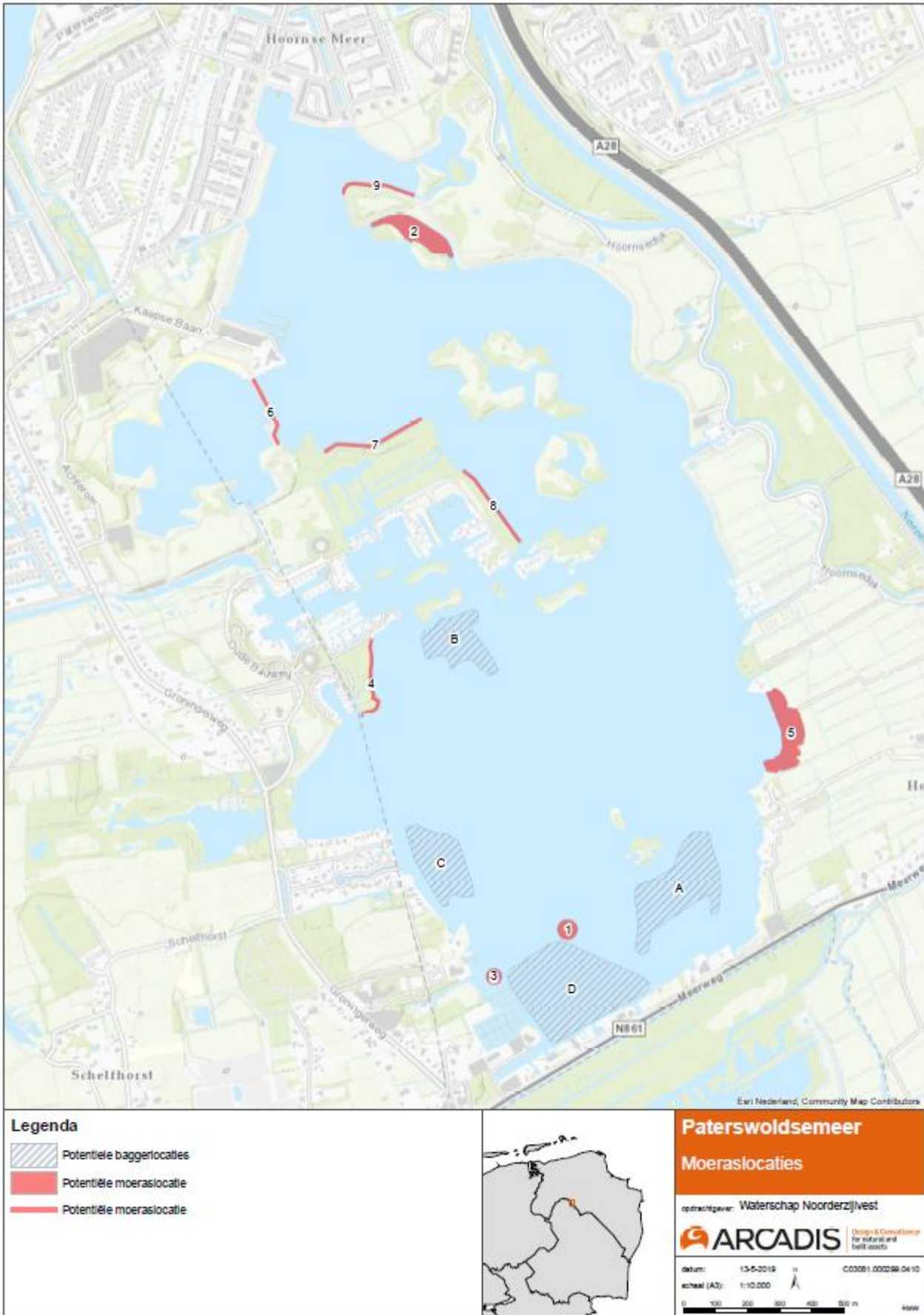
Voor het Waterschap Noorderzijlvest is een project KRW-maatregelen Paterswoldsemeer opgestart. Arcadis BV. is gevraagd een archeologische quickscan van het plangebied uit te voeren.

1.2 Plangebied en onderzoeksgebied

Het plangebied Paterswoldsemeer heeft een oppervlakte van 835 hectare, gelegen in de gemeenten Groningen en Tynaarlo, provincie Groningen (Figuur 1). Een groot gedeelte van het plangebied bestaat uit water. Om het meer heen zijn verschillende functies, zoals bewoning, akkerland, bos. De exacte locaties van de maatregelen en diepte van ingreep voor de Paterswoldsemeer zijn momenteel nog niet bekend, maar er is een kaart aangeleverd met potentiële gebieden voor moeras- en baggerlocaties (Figuur 2). De gestreepte gebieden A, B, C en D zijn potentiële baggerlocaties. De rode gebieden 1 t/m 9 zijn potentiële moeraslocaties. De locaties variëren in oppervlakte. Deze quickscan heeft als doel de potentiële locaties voor deze ingrepen te analyseren op verwachting archeologie. Daarnaast wordt er ook een gemaal gerealiseerd en worden peilbesluit maatregelen genomen. Daar zal in deze quickscan geen uitspraak over worden gedaan.

Figuur 1. Plangebied en onderzoeksgebied Paterswoldsemeer.

Figuur 2. Potentiële moeras- en baggerlocaties.

1.3 Doel van quickscan

- De quickscan heeft als doel inzicht verschaffen in de archeologische waarden die zich mogelijk in het plangebied bevinden of verwacht worden;
- Aan de hand van de quickscan wordt een inschatting gegeven van de risico's op het verstoren van archeologische resten binnen de planvorming;
- Aan de hand van de quickscan wordt een advies opgesteld over de noodzaak tot archeologisch onderzoek.

1.4 Werkwijze

De werkzaamheden bestaan uit het opstellen van een quickscan archeologie. Een quickscan is een oriënterend onderzoek en geeft een globaal beeld van de situatie/risico's en welk vervolgonderzoek eventueel nodig is. Het is geen officieel stuk in de ruimtelijke ordeningsprocedure en het hoeft ook niet langs bevoegd gezag ter toetsing. Het resulterende rapport is daarmee geen document conform KNA eisen. Voor deze quickscan zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

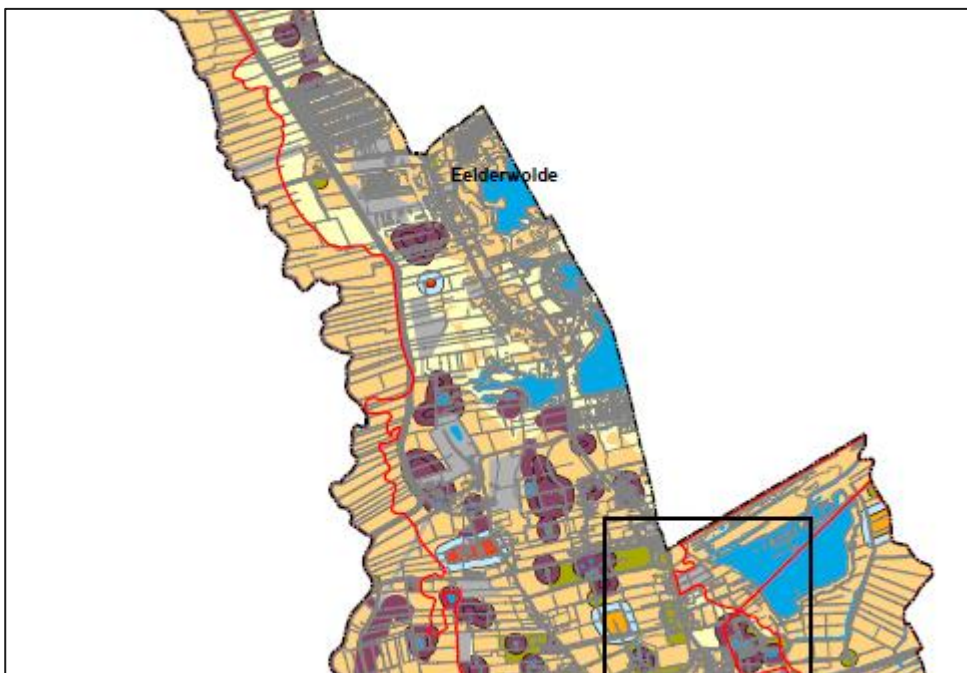
- Archeologische Monumentenkaart (AMK);
- Archeologische verwachtingskaart en beleidskaart van de gemeenten Tynaarlo en Groningen;
- Archis III vondstlocaties en onderzoeksmeldingen.

1.5 Wetgeving en beleid

Het juridisch- en beleidskader wordt gevormd door het Verdrag van Malta 1992, de Erfgoedwet 2016, de Monumentenwet 1988, de Wet ruimtelijke ordening (Wro), de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), het provinciaal beleid en het gemeentelijk beleid.

Beleid gemeente Tynaarlo

De gemeente Tynaarlo heeft een archeologische beleidskaart, opgesteld door BAAC uit 2011 (Figuur 3). Deze beleidskaart heeft naast gebieden van waarden, klassen of AMK-terreinen ook specifiek beleid voor bijzondere terreinen, zoals Celtic Fields en historische elementen. Op deze verwachtingskaart zijn verscheidene archeologische waarden van toepassing binnen het plangebied. Een gedeelte van het plangebied valt binnen hoge tot middelhoge verwachting (licht oranje) en er bevinden zich vlakken van dekzandkoppen (paarse vlekken). Voor het plangebied gelden daarnaast verschillende bestemmingsplannen, welke ook dubbelbestemmingen archeologie bevatten. Deze dubbelbestemmingen zijn gecategoriseerd in vijf waarden: Archeologie waarde 1 en 2, Archeologisch Rijksmonument, Archeologische Verwachting waarde 1 en 2.

Figuur 3. Uitsnede archeologische verwachtingskaart gemeente Tynaarlo geldend voor plangebied.

De gemeente heeft een archeologische beleidskaart vastgesteld en onderscheidt verschillende categorieën ‘waarde archeologie’, met ieder een eigen vrijstellingsgrens (zie Tabel 1).

Categorie	Beleid omgang met archeologie
AMK- terreinen: historische kern	Gedetailleerd archeologisch bureauonderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen met oppervlakten ≥ 100 m ² .
Beschermd monument	Behoud in situ, indien niet mogelijk monumenten vergunning aanvragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
AMK- terreinen: zeer hoge archeologische waarde	Behoud in situ, indien niet mogelijk archeologische opgraving noodzakelijk.
AMK- terreinen: (hoge) archeologische waarde	Waarderend archeologisch onderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen.
Bijzondere terreinen:	Voor grafveld en Celtic field geldt: behoud in situ, indien niet mogelijk archeologische opgraving noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen vanaf 30 cm beneden maaiveld;
- Offerveen of grafveld	Voor offerveen of burcht: waarderend archeologisch onderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen vanaf 30 cm beneden maaiveld;
- Celtic Field	Voor historische elementen: gedetailleerd archeologisch bureauonderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen met oppervlakten ≥ 100 m ² en dieper dan 30 cm -mv;
- Offerveen of burcht	Voor verwacht Celtic field: karterend (of voor Essen Waarderend) proefsleuven onderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen met oppervlakten ≥ 500 m ² en dieper dan 30 cm -mv.
- Historische elementen incl. WOLL en historische kern	
- Verwacht Celtic field/es	
Dekzandkoppen binnen beekdal en vennetjes/ laagten	Specifiek archeologisch onderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen vanaf 30 cm -mv.
Hoge tot middelhoge verwachting op basis	Inventariserend veldonderzoek noodzakelijk bij geplande bodemverstoringen met oppervlakten ≥ 1000 m ² en dieper dan 30 cm -mv.

landschap

Lage verwachting op basis landschap of verstoord en vrijgegeven gebieden

Geen archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Begrenzing provinciaal belang archeologie

Contact opnemen met de provincie via gemeente (provinciaal belang archeologie is inclusief beekdalen, prehistorische routes en Drentse Aa gebied).

Tabel 1: Overzicht van archeologie categorieën en het bijbehorende gemeentelijk beleid van de gemeente Tynaarlo.

Beleid gemeente Groningen

Gemeente Groningen heeft haar beleid archeologie in een visie uit 2011, genaamd ‘Archeologie op Groninger wijze’ vastgesteld. Hierin staat dat met name de bestemmingsplannen ‘Malta Proof’ zijn gemaakt. De bestemmingsplannen hebben op sommige locaties dubbelbestemmingen Archeologie meegekregen. Dit kan waarde 1 of 2 betreffen. Daarnaast heeft zij een erfgoedverordening uit 2017. Daarin wordt verwezen naar archeologische verwachting zones waarde hoog, middelhoog of laag. Waar deze zones liggen, is op een cultuurhistorische waardenkaart uit 2013 vastgelegd.

De gemeente heeft een archeologische beleidskaart vastgesteld (Figuur 4) en onderscheidt verschillende categorieën ‘waarde archeologie’, met ieder een eigen vrijstellingsgrens (zie Tabel 2). De blauwe gebieden in de kaart zijn archeologisch waardevolle gebieden. Deze zijn ook overeenkomend met de dubbelbestemming archeologie waarde 1 en 2.

Figuur 4. Uitsnede archeologische beleidskaart gemeente Groningen.

Categorie	Beleid omgang met archeologie
-----------	-------------------------------

Archeologie waarde 1	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 30 cm en bij een oppervlakte groter dan 30 m ² .
Archeologie waarde 2	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 100 cm en bij een oppervlakte groter dan 200 m ² .
Categorie	Beleid omgang met archeologie
Hoge archeologische waarde	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 50 cm en bij een oppervlakte groter dan 50 m ² .
Middelhoge archeologische waarde	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 200 cm en bij een oppervlakte groter dan 30 m ² .
Lage archeologische waarde	Geen archeologisch onderzoek verplicht.

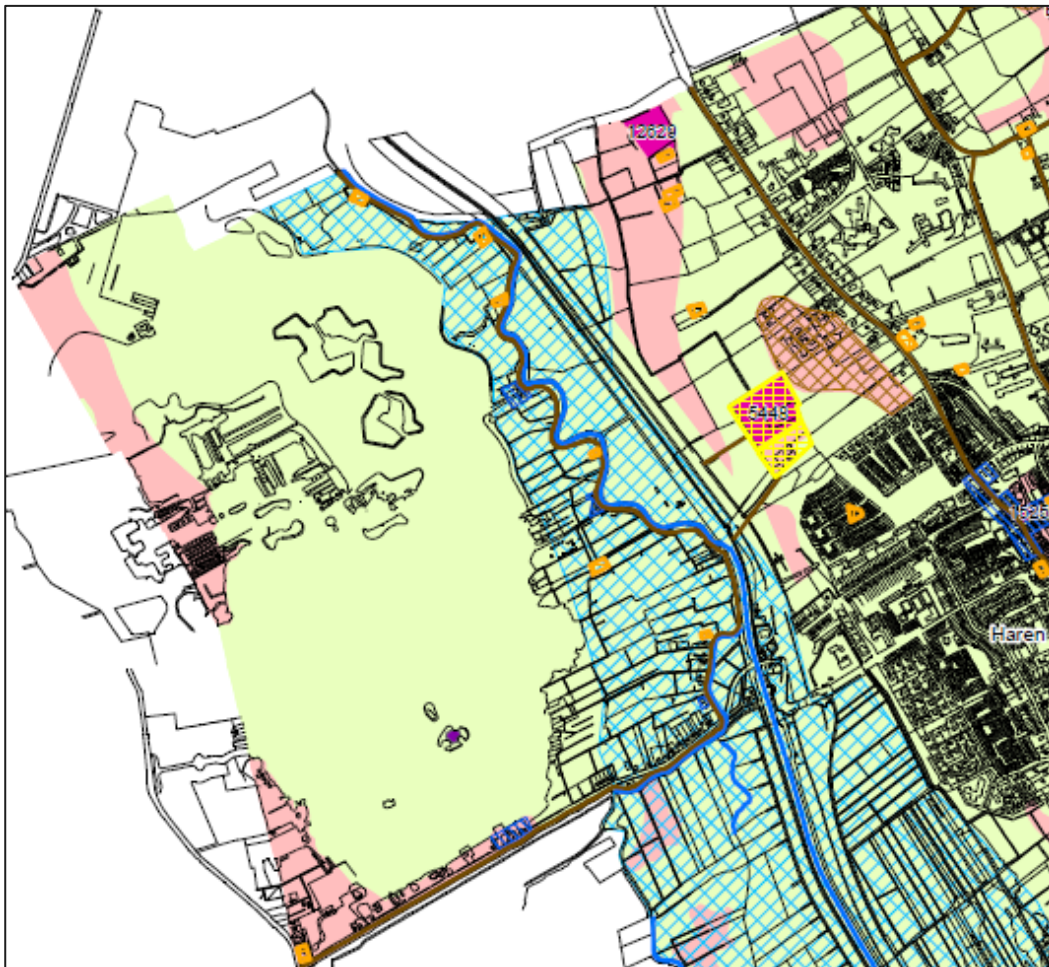
Tabel 2. Overzicht van archeologie categorieën en het bijbehorende gemeentelijk beleid van de gemeente Groningen.

Vigerend voor het plangebied het bestemmingsplan Beheersverordening Paterswoldsemeer uit 2013. Dit beleid is vastgesteld ten tijde van de gemeente Haren.

Beleid voormalig gemeente Haren

De gemeente Haren is opgenomen in de gemeente Groningen per 1 januari 2019. De gemeente Groningen geeft aan dat de erfgoedverordening vigerend is voor Haren, maar dat de gegevens van de archeologische beleidskaart of cultuurhistorische elementen nog niet zijn overgenomen op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de gemeente Groningen. Daarom wordt in deze quickscan ook de archeologische beleidskaart van gemeente Haren bekeken (Figuur 5). Daarop is te zien dat het Paterswoldsemeer een lage archeologische verwachting (lichtgroen) heeft, maar de westelijke en zuidelijke waterkanten een hoge archeologische verwachting (roze- WR-a4) toegekend hebben gekregen. Het oostelijke gebied vallend in het plangebied zijn beekdalen (blauw raster – WR-a5), ook zijn er een aantal boerderijplaatsen (oranje- WR-a2) met een archeologische verwachting.

In de Nota Archeologiebeleid uit 2012 blijkt dat de beleidskaart is doorvertaald naar dubbelbestemmingen in de bestemmingsplannen. De gemeente heeft een archeologische beleidskaart vastgesteld en onderscheidt verschillende categorieën ‘waarde archeologie’, met ieder een eigen vrijstellingsgrens (zie Tabel 3).

Figuur 5. Uitsnede met plangebied op archeologische verwachtingskaart gemeente Haren, 2012.

Categorie	Beleid omgang met archeologie
WR-a 1: wettelijk beschermde archeologisch monumenten;	Behoud in situ, indien niet mogelijk monumenten vergunning aanvragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
WR-a 2: gebieden van archeologische en cultuurhistorische waarde (AMK-terreinen, uitbreidingen AMK-terreinen, historische boerderijplaatsen, steenhuisen, borgen, buitenplaatsen en versterkingen, en essen)	Streven is behoud in situ; Archeologische onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 40 cm.
WR-a 3: gebieden van archeologisch belang (Historische kernen en bebouwing, cultuurhistorisch waardevolle lijnelementen, cultuurlandschappelijk waardevolle waterlopen en cultuurlandschappelijk waardevolle elementen);	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 100m ² .
WR-a 4: archeologische onderzoeksgebieden (Gebieden met een hoge verwachtingswaarde);	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 200m ² .
WR-a 5: archeologische attentiegebieden (Rivier- en beekdalen).	Archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 500m ² .
Lage verwachting	Geen archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Tabel 3. Categorieën voormalig gemeente Haren.

Voor het Paterswoldsemeer is vigerend het bestemmingsplan Beheersverordening Paterswoldsemeer. Daarbij is ook een plankaart opgenomen met de bestemmingen en dubbelbestemmingen, waaronder dubbelbestemming archeologie. In deze plankaart komen de dubbelbestemmingen archeologie waarde 2 t/m 5 voor. De bijbehorende vrijstellingsnormen komen overeen met Tabel 3.

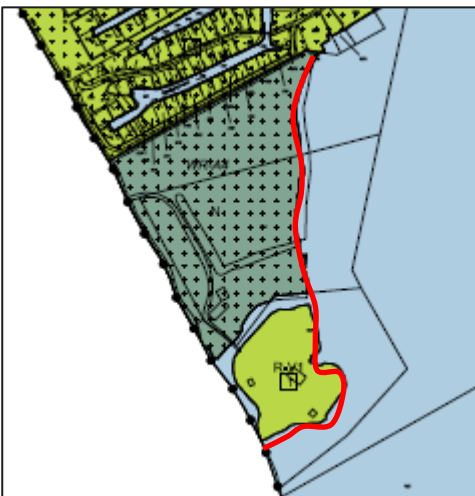
2 QUICKSCAN

2.1 Verwachting en beleid

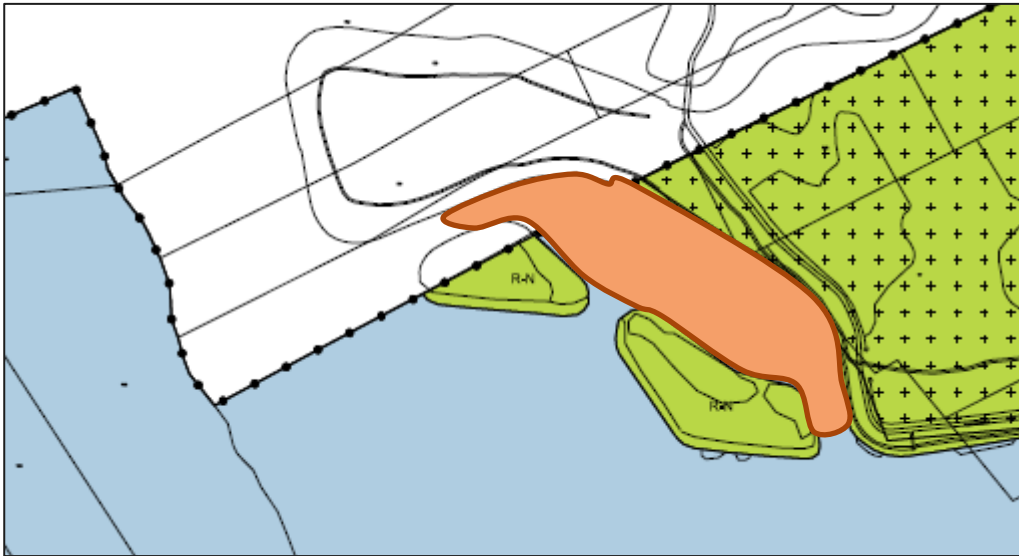
Gezien er twee gemeenten binnen het gehele plangebied aanwezig zijn, waarvan ook een voormalige gemeente welk het beleid nog vigerend is, zijn er verschillende archeologische beleidskaarten waar rekening mee moet worden gehouden. Het water van het Paterswoldsemeer heeft een lage archeologische verwachting, maar aan de westelijke, zuidelijke en oostelijke zijde van het meer liggen gebieden met een hoge tot middelhoge archeologische verwachting op basis van het landschap. Deze zijn gelegen in de gemeente Tynaarlo en voormalig gemeente Haren en hebben ook dubbelbestemmingen archeologie gekregen in de bestemmingsplannen. Volgens de archeologische beleidskaart van Tynaarlo staat dat voor gebieden met een hoge tot middelhoge verwachting een inventariserend veldonderzoek nodig is voor gebieden die groter dan 1000 m² en dieper dan 30 cm – mv gaan. Tussen deze gebieden zijn ook gebieden met een lage archeologische verwachting, waar archeologisch onderzoek niet noodzakelijk is. Ook zijn een paar vlekjes met een dubbelbestemming archeologie waarde 1, dit betreft AMK-terreinen. Voor dubbelbestemmingen binnen de gemeente Haren gelden andere vrijstellingsnormen dan voor de gemeente Tynaarlo. Zo geldt bijvoorbeeld voor de gebieden met een hoge archeologische verwachting (WR-a4) dat een archeologisch onderzoek verplicht is bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 200m². Voor de beekdalen, gelegen aan de oostzijde van het mee, geldt dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 500m².

Ook zijn de gebieden van de potentiële moeras- en baggergebieden bekeken aan de hand van de Beheersverordening Paterswoldsemeer. Volgens dit beleid bevinden de baggerlocaties A, B, C en D zich in een gebied zonder archeologische verwachting. Mochten deze locaties worden aangepast en daarbij dicht bij de waterrand komen, is er wel een risico dat er een archeologisch waardevol gebied wordt geraakt. Momenteel hoe de baggergebieden in de maatregelenkaart zijn ingetekend, levert het dus geen risico voor archeologie.

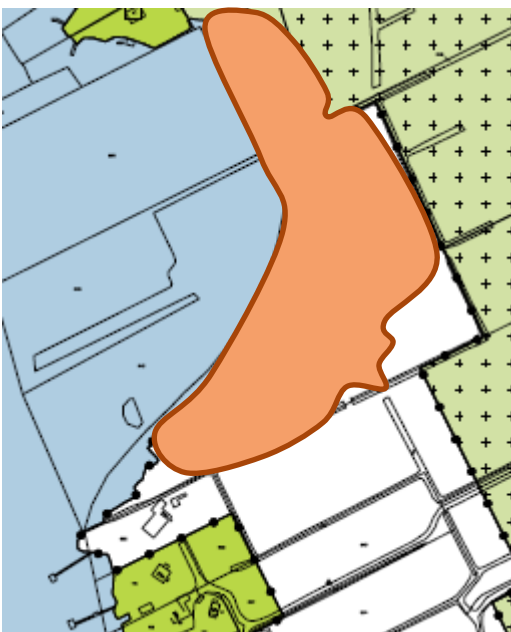
Van de negen gebieden voor de potentiële moerasgebieden zijn er een paar gebieden die een archeologisch gebied raken. Dit geldt voor gebied 4, gebied 2 en gebied 5. Gebied 4 betreft een potentiële moeraszone (Figuur 6) gelegen aan een gebied met dubbelbestemming archeologie waarde 4, waarbij archeologisch onderzoek verplicht is bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 200 m². Gebied 2 en 5 raken een dubbelbestemming archeologie waarde 5, waarbij archeologisch onderzoek verplicht is bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 500 m². Bij gebied 2 gaat het om de randen van het potentiële moerasgebied die de archeologische zone kunnen raken. De andere gebieden raken geen archeologisch waardevol gebied.

Figuur 6. Gebied 4 moeraszone met uitsnede Beheersverordening Paterswoldsemeer.

Figuur 7. Gebied 2 met uitsnede Beheersverordening Paterswoldsemeer.

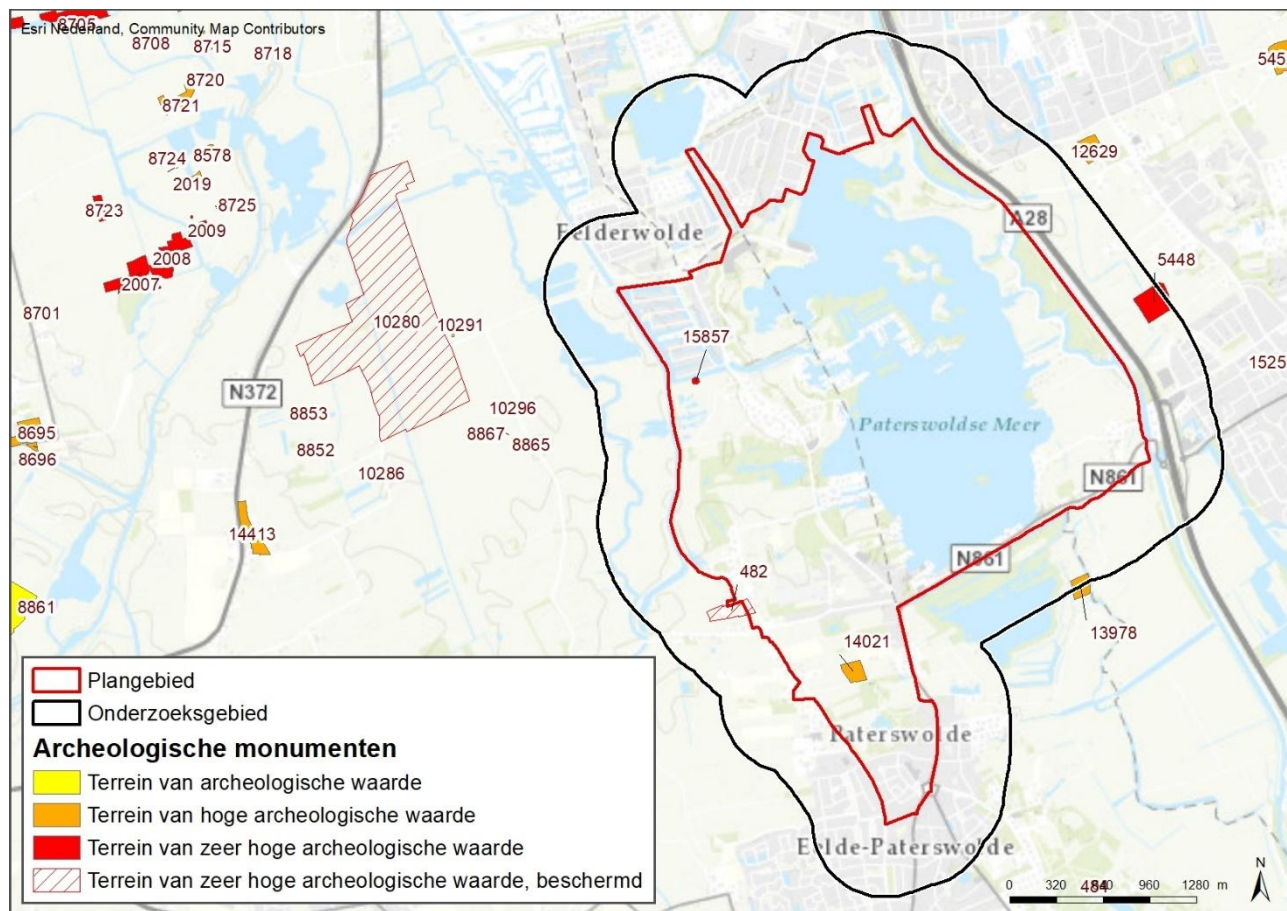

Figuur 8. Gebied 5 met uitsnede Beheersverordening Paterswoldsemeer.

2.2 Bekende archeologische waarden

2.2.1 AMK-terreinen

De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) geeft terreinen weer van archeologische waarde, hoge archeologische waarde, zeer hoge archeologische waarde en beschermde terreinen met zeer hoge archeologische waarde. De waardevolle terreinen worden als planologische dubbelbestemming in bestemmingsplannen opgenomen. Uit de AMK blijkt dat er drie AMK-terreinen binnen het plangebied zijn gelegen, waarvan één van deze terreinen als beschermd en zeer hoog is bestempeld (Figuur 9).

Figuur 9. AMK-terreinen plangebied.

AMK-nummer	Waarde	Beschrijving
15857	Zeer hoge archeologische waarde	Deze veenterp is ontdekt tijdens een verkennend archeologisch onderzoek uitgevoerd door De Steekproef (Jelsma en Tulp 2002). Naar aanleiding hiervan heeft het ARC in 2004 een proefsleuvenonderzoek (IVO) uitgevoerd aangezien de locatie werd bedreigd door geplande bouwactiviteiten. Door het ARC zijn twee proefsleuven aangelegd om een indruk te krijgen van de veenterp zelf en het gebied er omheen. Tijdens het onderzoek bleek de veenterp minder groot te zijn dan o.b.v. het onderzoek van De Steekproef werd verondersteld. De veenterp was in de profielen van de proefsleuf te herkennen als een pakket veenplaggen met een maximale dikte van 80 cm. Het pakket strekte zich uit over een lengte van 30 m. Op het bovenste opgravingsniveau werd een rechthoekig spoor aangetroffen dat werd geïnterpreteerd als leefniveau of vloer. De terp was voorafgaand aan het onderzoek als een lichte verhoging in het landschap zichtbaar.
482	Zeer hoge archeologische waarde, beschermd	Het betreft een terrein waarin een woontoren met omringende gracht met als datering Late Middeleeuwen- Nieuwe Tijd. Het huis Schelfhorst wordt voor het eerst vermeld in 1536, maar is ouder. Het is afgebroken tussen 1794 en 1832. Het monument is gelegen op de noordelijke rand van het Drents Plateau aan de zuidrand van een voormalig moeras/kwelder gebied. In 1986 werd bij bouwwerkzaamheden ca. 60 m ten noordoosten van het terrein een aantal 13e t/m 18e eeuwse aardewerkscherven

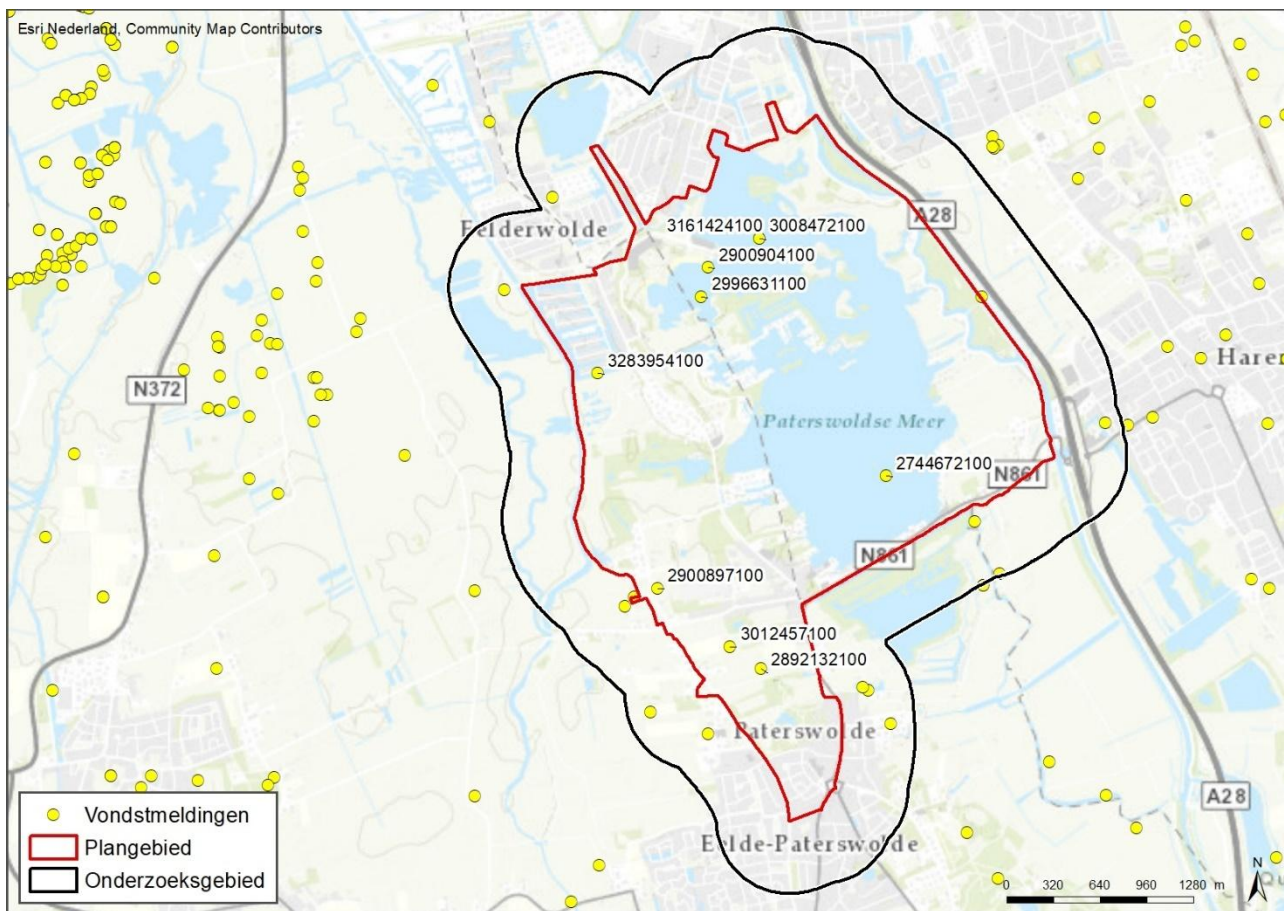
gevonden. Terrein waarin een Middeleeuwse woontoren met omringende gracht; afmetingen ca. 50 x 50 m. Het woontoren-terrein zelf is duidelijk regelmatig gewelfd en bezaaid met baksteenpuin en scherven. Volgens de eigenaar bevinden de funderingen van de toren zich in de grond. De gracht is ten dele dicht gegooid en ten dele verland, maar overal nog duidelijk herkenbaar (O.Z. en W. deel zijn gedicht; N. deel is alleen verland). Geofysisch onderzoek door RAAP in 1989 bevestigde de aanwezigheid van de gracht, en vermoedelijke uitbraaksleuven. Muurresten werden, ook bij boringen, niet aangetoond. Aanleiding tot het onderzoek was een verzoek tot toestemming voor bedrijfsuitbreiding door de grondeigenaar. Het onderzoek toonde aan dat deze uitbreiding geen verstoring van het ten gevolge zou hebben; de gevraagde toestemming werd daarom verleend. Geofysisch onderzoek; 1989; RAAP Het terrein met de locatie van de woontoren en de grachten is gaaf. Ook ligt het karakteristiek aan de hoge rand van het dal van het Eelder Diepje. Tenslotte is het feit dat van de Middeleeuwse woontorens ten zuiden van Groningen er geen een meer over is, reden om althans enkele gaaf bewaarde woontoren-terreinen te behouden.

14021	Hoge archeologische waarde	Terrein met daarin sporen van de middeleeuwse havezate Huis Paterswolde. Dit is de voorganger van de nabijgelegen Nijborgh, zelf ook al sinds de 19e eeuw afgebroken. In het terrein kunnen zich funderingen bevinden en de vullingen van grachten. Op de kadasterkaart uit 1832 is het perceel nog herkenbaar als aan omgracht vierkant terrein.
-------	----------------------------	---

Tabel 4. Beschrijvingen AMK-terreinen.

2.2.2 Archis 3: Vondstlocaties

Vondstlocaties vertegenwoordigen bekende archeologische waarden en betreffen locaties waar tijdens eerder uitgevoerd onderzoek archeologische waarnemingen zijn gedaan, oftewel waar vondsten, sporen of structuren zijn aangetroffen. Deze zijn geregistreerd in het archeologisch informatiesysteem Archis 3. Uit Archis blijkt dat er binnen het plangebied negen vondstlocaties zijn. In het onderzoeksgebied liggen ook vondstlocaties. In de volgende tabel is een overzicht gegeven van de negen vondstlocaties gelegen in het plangebied.

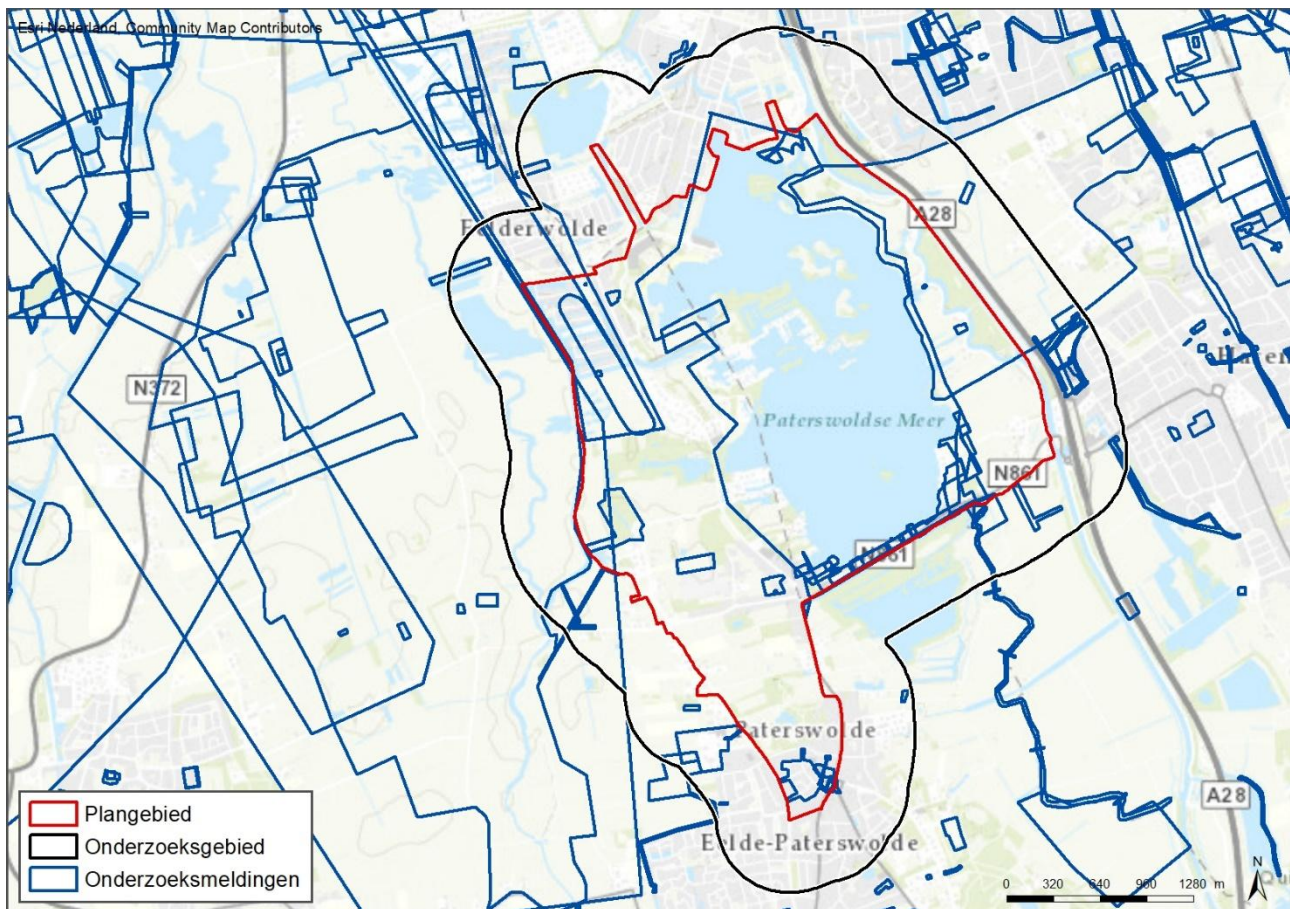
Figuur 10. Het plan- en onderzoeksgebied met de bekende vondstlocaties in het gebied.

Zaak IDnummer	Datum en Plaats	Beschrijving
3161424100	1976, Haren	Voortzetting van de opgraving van 1975, waarn. nr. 238198 (zie hieronder). Middeleeuwse terp IV: ca. 35x55m met huisplattegrond terp V: ca. 32x36m, geen vondsten of grondsporen terp VI: ca. 35x35m, mogelijk bewoning. Ook vondsten van aardewerk.
3008472100	1975, Haren	Afgraving van een aantal terpjes t.b.v. de uitbreiding van het Hoornse Meer. Coördinaten zijn niet nauwkeuriger te bepalen omdat alles nu letterlijk onder water is verdwenen. Terp I: ca. 35x55m, na mogelijke bewoning (huis met wanden van plaggen?) is de terp overspoeld en daarna weer met klei opgehoogd. Terp II: mogelijk bewoond geweest. Terp III: ca. 35x55m, buitenomtrek huis met turfband: 17x8m, binnen: 14x5m. Terp IV: wordt niet helemaal onderzocht, maar afgedekt om bij de volgende opgravingscampagne verder onderzocht te worden. Zie ook waarn. nr. 238199 (zie hierboven), opgravingscampagne 1976.
2900904100	1892, Eelderwolde	De locatie kan zowel in Groningen als in Drenthe hebben gelegen. Tegenwoordig is het terrein grotendeels afgegraven en maakt deel uit van de Hoornseplas. Ook het resterende terreingedeelte is sterk gewijzigd. Op het DMA-fiche (historische afdeling) staat verder vermeld: "verslag 1892p.10 sub 24, 99a gedrukte cat. afd. III, p.24"DMA nr. 07D-9. Ook keramieken kan als vondst, gedateerd op Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd.
2996631100	----, Eelderwolde	Gevonden tijdens jarenlange verkenning in een gebied tussen de punten 232.30/577.50; 232.60/576.85, 233.20/578.10 en 233.50/577.30 waar een 28-tal veenterpjes voorkwam gedeeltelijk vallend onder Eelderwolde, gem. Eelde en gedeeltelijk onder de gem. Haren (provincie Groningen).

		<p>Het grootste deel van het gebied is eind jaren '70 verdwenen door de uitbreidingen van het Paterswoldsemeer/Hoornse meer, en ook de droog gebleven gedeelten zijn ingrijpend veranderd. Er zijn vondsten gedaan van keramieken kogelpot, weefgewicht en hutteleem, dierlijk en menselijk bot, een zandstenen slijpsteen, allen uit Late Middeleeuwen.</p>
3283954100	2011, Eelderwolde	<p>Het betreft een zwaard gecorrodeerd, aan boven- en onderkant afgevlakt 'rond' ijzeren object met een rechthoekige verdieping in de onderzijde. Max. diameter is 4,5 cm; de hoogte is 4,3 cm, de dikte is ca. 3 cm. Het object weegt in zijn huidige toestand ruim 200 gram. Het lijkt te gaan om een zwaardpommel, van een zwaard dat heel wel uit de Middeleeuwen zou kunnen dateren. Van min of meer dezelfde plek heeft Teun Bos een munt die door drs. A. Pol van het Geldmuseum Utrecht gedetermineerd is als een Spaanse koperen munt uit de 17de eeuw, met een klop (instempeling) '8' (= 8 maravedis).</p>
2900897100	1881, Paterswolde	<p>Paar keramieken vondsten uit een onbekend complex, gedateerd Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd. Gevonden op de Schelfhorst bij het graven van een put.</p>
2744672100	1904, Paterswolde	<p>Vondst van een keramieken kogelpot van een complex type bewoning inclusief verdediging onbepaald, gedateerd Vroege Middeleeuwen tot Late Middeleeuwen. Verder weinig informatie beschikbaar.</p>
3012457100	1900, Paterswolde	<p>Nummer op meldingskaart DMA: 12B-189. Jaartal bij vinder administratief toegevoegd. Gevonden op geploegd akkerland, ca. 500m NW van "De Braak", te Paterswolde, gem. Eelde. Betreft: een min of meer ovale platte steen van zwarte kleur (geen lydietof git) met aan het oppervlak slijpsporen en in het midden aan beide zijden een niet voltooide konische doorboring. Voorts 2 recente ploegkrassen. Afm.: 5,1x4,1x1,3cm. Mogelijk neolithicum.</p>
2892132100	----, Paterswolde	<p>Dit is de locatie van het oude huis Paterswolde, direct ten noorden van de locatie van het 'nieuwe' huis Paterswolde, dat in de 19e eeuw is afgebroken. Op de kadasterkaart uit 1832 is het perceel te zien als een omgracht vierkant terrein. In hoeverre zich in het perceel nog fundamenten bevinden is niet bekend.</p>

Tabel 5. Beschrijvingen vondstlocaties.

2.2.3 Eerder uitgevoerd onderzoek

Figuur 11. Onderzoeksmeldingen binnen plangebied.

Binnen de grenzen van het plangebied zijn circa 30 onderzoeksmeldingen. Ook in het onderzoeksgebied zijn nog een aantal extra onderzoeksmeldingen volgens Archis. Voor deze quickscan is besloten deze eerdere onderzoeken niet te benoemen en deze in een volgend bureauonderzoek onder de loep te nemen.

3 CONCLUSIE EN ADVIES

3.1 Conclusie

Het plangebied Paterswoldsemeer is een gebied van 835 hectare. Het project bestaat globaal uit drie deelprojecten: (1) peilbesluit, (2) baggeren en aanleg moeraszone en (3) verbeteren waterafvoer door mogelijk bouw van een gemaal. Er is een maatregelenkaart van potentiële moeras- en baggergebieden geleverd om de archeologische verwachting op deze specifieke locaties te onderzoeken. Het gehele plangebied bevindt zich in twee gemeenten. In januari 2019 is gemeente Haren in de gemeente Groningen opgegaan. De gemeente Groningen heeft nog niet haar archeologisch beleid geactualiseerd. Daarom is ook het archeologisch beleid van voormalig gemeente Haren nog actueel. Uit Archis blijkt dat er in het plangebied al ruim 30 onderzoeksmeldingen zijn. Ook zijn er verschillende AMK-terrein en vondstmeldingen binnen het plangebied aanwezig. Volgens de archeologische beleidskaarten van de gemeenten blijkt dat voor het Paterswoldsemeer zelf geen archeologische verwachting geldt en daar geen archeologisch onderzoek noodzakelijk is, maar voor de omliggende gebieden er wel gedeelten met een hoge tot middelhoge archeologische verwachting aanwezig zijn. Voor de deze gebieden ligt is het afhankelijk in welke gemeente deze vallen, gezien elke gemeente haar eigen vrijstellingsnormen heeft vastgesteld.

Voor de potentiële baggerzones A, B, C en D geldt dat er geen archeologische verwachting wordt aangetast. Dit is ook van toepassing op de potentiële moerasgebieden 1, 3, 6, 7, 8 en 9. Daarnaast voor de potentiële moeraszones leveren de gebieden 2, 4 en 5 een risico op dat er archeologisch waardevol gebied wordt geraakt. Gebied 4 betreft een potentiële moeraszone gelegen aan een gebied met dubbelbestemming archeologie waarde 4, waarbij archeologisch onderzoek verplicht is bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 200 m². Gebieden 2 en 5 raken een dubbelbestemming archeologie waarde 5, waarbij archeologisch onderzoek verplicht is bij verstoringen dieper dan 40 cm en een oppervlakte groter dan 500 m². Bij gebied 2 gaat het om de randen van het potentiële moerasgebied die de archeologische zone kunnen raken. De andere gebieden raken geen archeologisch waardevol gebied.

3.2 Advies

Op basis van deze quickscan archeologie waarbij de bekende en de te verwachte archeologische waarden zijn geïnventariseerd en op basis van de ingetekende potentiële moeras- en baggerzones op de maatregelenkaart, wordt geadviseerd om alleen voor de potentiële moerasgebieden 2, 4 en 5 nader onderzoek te doen. Een mogelijkheid is om moerasgebied 4 niet uit te voeren, en de oppervlakte en vorm van de gebieden 2 en 5 aan te passen. Voor de andere moerasgebieden en baggergebieden hoeft geen nader archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. Mochten de potentiële gebieden van de moeras- en baggerzones veranderen ten opzichte van de geleverde maatregelenkaart dan wordt geadviseerd de nieuwe gebieden te laten controleren op verwachting archeologie.

BRONNEN

Digitale bronnen:

Archeologisch Informatiesysteem Archis3; Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed (RCE).

Archeologische Monumenten Kaart (AMK).

Gemeentelijke archeologische beleidskaart gemeente Tynaarlo, gemeente Groningen en voormalig gemeente Haren.

COLOFON

QS ARCHEOLOGIE PATERSWOLDSEMEER
KRW-MAATREGELEN PATERSWOLDSEMEER

KLANT

Waterschap Noorderzijlvest

AUTEUR

Susan de Jong

PROJECTNUMMER

C03081.000299

ONZE REFERENTIE

083924335 A

DATUM

29 mei 2019

STATUS

Definitief

GECONTROLEERD DOOR

Eimert Goossens
Senior KNA-Archeoloog en Projectleider

VRIJGEGEVEN DOOR

Niels Nijborg
Projectleider Waterbeheer & Landschap

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 264
6800 AG Arnhem
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com